

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЮ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті розглядається питання сутності інтерактивного навчання, диференціюються поняття "інтерактивне навчання", "інтерактивні форми навчання", "інтерактивні методи", "інтерактивні технології". Пропонується розроблена автором класифікація інтерактивних технологій.

The article is devoted to the essence of interactive learning, the notions "interactive learning", "interactive methods", "interactive forms of learning" and "interactive technologies" are differentiated. The classification of interactive technologies, which has been worked out by the author, is presented.

Особистісно-орієнтована спрямованість сучасної освіти зумовлює впровадження нових освітніх технологій, в яких студент (учень) є головним учасником (суб'єктом) процесу навчання. Зростає інтерес до інтерактивних технологій навчання, які мають великий навчальний, розвивальний та виховний потенціал завдяки проблемно-пошуковому та творчому характеру діяльності.

Інтерактивне навчання має глибокі історичні корені. Це ідея взаємного навчання Й.Песталоцці, ідеї Ж.-Ж. Руссо та Дж.Дьюї про вільний розвиток та виховання учнів, белл-ланкастерська система, Дальтон-план, бригадно-лабораторний метод.

Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить про те, що термін “інтерактивний” використовується стосовно різних дидактичних категорій: інтерактивне навчання (М.Кларін, Л.Пироженко, О.Пометун, Н.Суворова), інтерактивні методи (О.Коструб, Г.Сазоненко, О.Пометун), інтерактивні форми (Т.Добриніна, О.Киричук, М.Кларін, Н.Суворова), інтерактивні технології (О.Єльнікова, І.Пешня, Л.Пироженко, О.Пометун та ін.). Часто дані категорії є взаємозамінними, що говорить про те, що залишається недостатньо відпрацьованим зміст кожної з них. Також недостатньо розробленими залишаються теоретичні питання інтерактивних технологій, їх суті, структури, змісту та класифікації.

У наш час інтерактивне навчання як специфічну освітню технологію у загальнодидактичному аспекті досліджено М.Кларінін, Л.Пироженко та О.Пометун. Решта досліджень останніх років присвячені переважно методиці використання інтерактивних технологій при вивченні базових дисциплін (Д.Д.Біда, О.А.Біда, Л.Є.Богданова, Г.Д.Довгань, Г.І.Коберник, І.С.Маркова та ін.).

Метою нашої статті є спроба провести диференціацію понять “інтерактивне навчання”, “інтерактивні форми”, “інтерактивні методи”, “інтерактивні технології” та подати власний варіант класифікації інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу. Слово “інтерактив” походить від англійського слова “interact”, де “inter” – взаємний, “act”- діяти. За визначенням педагогічного енциклопедичного словника Б.М.Бім-Бада [1, с.107] інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється. М.В.Кларін [3, с.12] визначає інтерактивне навчання як переклад англійського терміну “interactive learning”, який означає навчання (стихийне або спеціально організоване), засноване на взаємодії, та навчання, побудоване на взаємодії. Н.Суворова [7, с.65] вважає, що інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія учителя та учня. Цієї ж точки зору дотримується М.Рафікова [5, с.13], зазначаючи, що витоки інтерактивного навчання знаходяться у діалоговій концепції, і що найважливіша риса інтерактивного навчання-розуміння та взаєморозуміння. С.М.Уткін [9, с.57] пов’язує

термін “інтерактивний” з комп’ютерним навчанням, підкреслюючи той факт, що у більшості випадків комп’ютери працюють у режимі взаємодії “людина-машина, програмне середовище”. Він вважає інтерактивну технологію однією з можливих моделей педагогічного процесу, який поєднує необхідність міжособистісного спілкування та замкнутість людино-машинної взаємодії, яка притаманна новим інформаційним технологіям. Узагальнивши точки зору вищезазначених науковців та спираючись на визначення інтерактивного навчання у педагогічному енциклопедичному словнику Б.М.Бім-Бада, ми розкриваємо сутність інтерактивного навчання таким чином. Інтерактивне навчання – це навчання, побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем у системі “людина-людина” та “людина-комп’ютер”.

Існує декілька варіантів тлумачень терміну “інтерактивні форми навчання”. У педагогіці під формою навчання розуміють спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі [2, с.324]. Т.Л.Чепель називає інтерактивними “групу форм, що навчають, у яких соціальні взаємодії розглядаються як найважливіший освітній ресурс, який дозволяє інтенсифікувати процес навчання” та відносить до них не всі форми та методи активного навчання, а ті, що будуються на психологічних механізмах посилення впливу групи на процес засвоєння кожним учасником досвіду взаємодії та взаємонавчання [11, с.96]. Г.І.Харханова [10] розуміє інтерактивні форми навчання як систему правил організації взаємодії учнів між собою та з вчителем у формі навчальних ігор, які гарантують ефективне педагогічне спілкування, результатом якого є створення умов для переживання учнями ситуації успіху в навчальній діяльності. На нашу думку, правильніше вживати термін “форми інтерактивного навчання”. Під ними ми розуміємо зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у режимі діалогу. Інтерактивне навчання відбувається у таких формах: парній, груповій, колективній, кооперативній.

Під інтерактивними методами навчання розуміють систему способів діалогічної взаємодії суб’єктів навчання (учіння), спрямованих на осмислення діалогу. Найпоширенішими інтерактивними методами є “мозковий штурм”, рольові та ділові ігри, дискусії та ін.

Проводячи аналіз поняття “інтерактивні технології”, необхідно враховувати численність трактовок, пов’язаних з розумінням цієї проблеми. Наприклад, О.Пометун та Л.Пироженко розуміють інтерактивні технології як сукупність технологій, що включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [8, с.24]. Білоруські науковці В.Д.Симоненко та Н.В.Фомін визначають інтерактивні технології як способи засвоєння знань, формування вмій та навичок у процесі взаємовідносин та взаємодій вчителя та учнів як суб’єктів навчальної діяльності [6, с.86]. Можна помітити принципову різницю у поглядах двох груп науковців. На думку В.Д.Симоненка та Н.В.Фоміна, інтерактивні технології навчання входять до складу активних технологій навчання разом з технологіями проблемного навчання, технологіями навчального співробітництва, ігровими та комп’ютерними технологіями. О.Пометун та Л.Пироженко [8, с.8] виділяють інтерактивні технології в окрему групу та протиставляють їх активним технологіям завдяки принципу багатосторонньої комунікації. І.С.Пешня [4, с.63] під інтерактивними технологіями розуміє процес, заснований на системі правил організації взаємодії учнів між собою та з вчителем, який забезпечує педагогічно ефективне спілкування, в результаті якого створюються умови для ситуації успіху в навчальній діяльності та для розвитку професійно значущих компетенцій.

Отже, узагальнюючи все викладене вище, можна помітити, що основною ознакою інтерактивних технологій є організація взаємодії тих, хто навчається, з навчальним середовищем (між собою, з викладачем, з комп’ютером), а також переважання активної діяльності тих, хто навчається, по засвоєнню нових знань. Ми погоджуємося з думкою О.Пометун та Л.Пироженко про те, що інтерактивні технології є сукупністю технологій, що включають в себе окремі інтерактивні методи та прийоми, та розкриваємо сутність інтерактивних технологій навчання таким чином. Інтерактивні технології навчання – це сукупність технологій, які мають проблемно-пошуковий характер, включають в себе окремі інтерактивні методи та прийоми, передбачають активний характер діяльності та засновані на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем у системі “людина-людина” та “людина-комп’ютер” з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.

Проводячи аналіз інтерактивного навчання, необхідно враховувати численність класифікацій, пов'язаних з розумінням даного поняття. Існує декілька класифікацій інтерактивних методів навчання. Залежно від функцій діалогу інтерактивні методи поділяються на інформаційні, пізнавальні, мотиваційні та регулятивні. Залежно від дидактичної мети інтерактивні методи поділяють на превентивні, імітаційні та неімітаційні. Залежно від місця у навчально-виховному процесі методи інтерактивного навчання поділяють на ті, що використовуються для повідомлення навчальної інформації, для формування та вдосконалення умінь та навичок та для контролю результатів навчання.

О.Пометун та Л.Пироженко, враховуючи відсутність у науковій літературі будь-якої класифікації інтерактивних технологій навчання, поділяють їх умовно за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні технології. Залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивні технології поділяються на:

- інтерактивні технології кооперованого навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- технології ситуативного моделювання;
- технології опрацювання дискусійних питань [8, с.33].

На нашу думку, дана класифікація інтерактивних технологій не відображає їх різносторонності та не є вичерпною. Враховуючи все, викладене вище, нами зроблено спробу класифікувати інтерактивні технології навчання таким чином:

1. За формами організації навчальної діяльності:

- інтерактивні технології колективно-групового навчання (“мікрофон”, “мозковий штурм”, “аналіз ситуацій”, “ажурна пилка” та ін.);
- інтерактивні технології навчання у малих групах (“робота в парах”, “карусель”, “акваріум” та ін.);
- індивідуальні (комп’ютерні технології).

2. За цільовим призначенням:

- інструктивно-консультативні (тренінг, консультації та ін.);
- інформативні (лекція-бесіда, лекція-консультація та ін.);
- мотиваційні (інтерв’ю та ін.);
- пізнавальні (ділова гра, дискусія та ін.);
- контролюючі (оцінювальна дискусія, науково-практична конференція та ін.).

3. За характером діяльності:
 - імітаційні (інсценування, спрощене судове слухання, ділові ігри та ін.);
 - неімітаційні (круглий стіл, конференція, дискусія та ін.);
4. За характером взаємодії:
 - студент-студент (робота в парах, карусель та ін.);
 - викладач-студенти (лекція-бесіда, аналіз ситуації та ін.);
 - студент-група (дискусія в стилі ток-шоу, громадські слухання, мікрофон та ін.);
 - студент-комп'ютер (інформаційні технології);
5. За ступенем прояву самостійності (творчості) студентів:
 - репродуктивні (імітаційні ігри та ін.);
 - творчі (проектні технології, спецсемінари та ін.).

Таким чином, теоретична розробка питання інтерактивного навчання є актуальною для сучасної педагогіки. Викладене нами власне розуміння сутності, методів, форм інтерактивного навчання, сутності інтерактивних технологій та їх класифікації є спробою подальшого наукового обґрунтування даної проблеми.

Література

1. Бим-Бад Б.М. Педагогический энциклопедический словарь. – М., 2002. – С.107.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. – 576с.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение-инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – №7. – С.12-19.
4. Пешня И.С. Интерактивные технологии обучения как средство развития профессиональной компетентности курсанта военизированного вуза: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01. – Иркутск, 2005.
5. Рафикова Р.С. Интерактивные технологии обучения как средство развития творческих способностей студентов: Автореф. дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01. – Казань, 2007.
6. Симоненко В.Д., Фомин Н.В. Современные педагогические технологии: Учебное пособие. – Брянск: Издательство БГПУ, 2001. – 395с.
7. Суворова Н. Интерактивное обучение: новые подходы. // Учитель. – 2000. – №1. – С.64-68.

8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод.посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.:Видавництво А.С.К.,2004. – 192с.
9. Уткин С.М. Интерактивная педагогическая технология как фактор повышения уровня обученности учащихся: Дис....канд.пед.наук. – СПб,2000. – 167с.
10. Харханова Г.С.Интерактивные методы обучения как средство формирования мотивации конфликта у школьников: Дис....канд.пед.наук. – Калининград, 1999. – 142с.
11. Чепель Т.Л. Психологические механизмы интенсивного педагогического образования // Педагог. – 2002. – № 1-2.